

4. Геологічні пам'ятки України. Geological landmarks of Ukraine. Колектив авторів, у 4 томах, укр. та англ. мовами, Київ, 2011. Том IV. 280 с.

5. Манюк В.В. Геологічна спадщина Полтавської області // Международная конференция: наука и общество. – Донецк, НИЦ Знание, 2014. – Ч. 3. – С. 57-62.

6. Геологічні пам'ятки природи Луганської та Донецької області. URL: <https://uk.wikipedia.org>.

7. Манюк В.В. Геологічна складова у формуванні природно-заповідного фонду України. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Геологія. Географія». 2014. Вип. № 15. С. 2-3.

Лебеденко Д.О.

студентка,

Науковий керівник: Манюк В.В.

кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент,

Дніпровський національний університет

імені Олеса Гончара

ПЕРСПЕКТИВНІ ОБ'ЄКТИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ГЕОПАРКІВ В МЕЖАХ ДОНЕЦЬКОЇ СКЛАДЧАСТОЇ СПОРУДИ

На сьогодні, однією з великих проблем геології України є відсутність геопарків. Геопарк являє собою територію, на якій розташовані унікальні пам'ятки природи. Згідно з ЮНЕСКО – це «єдина зона з геологічною спадщиною міжнародного значення». По всьому світу зараз налічують 140 об'єктів у 38 країнах. Лідером за кількістю геопарків є Китай, зараз там налічують 27 геопарків.

На даний момент в Україні не створено жодного геопарку, хоча країна має дуже велику кількість пам'яток природи, які, на жаль, зараз є незахищеними.

Одним з кращих місць для створення геопарків в Україні є Донецька складчаста споруда, яка розташована на південному сході України, займає територію Донецької і Луганської областей та характеризується складною і різноманітною геологічною будовою. Разом з доброю відслоненістю це зумовлює наявність великої кількості геологічних пам'яток природи або геосайтів, як потужної основи для створення майбутніх геопарків на цій території. За результатами ревізійного обстеження геосайтів, проведеного у 2004 р. Державною геологічною службою України у Донецькій області встановлено 28 об'єктів геологічної спадщини, а в Луганській області 42, серед яких мають офіційний природоохоронний статус відповідно 18 та 17.

У якості найбільш перспективних геопарків в межах Донецької складчастої споруди пропонується розглядати «Геопарк девонського вулканізму», основу якого складають геосайти «Девонський палеовулкан», «Роздольненський геологічний заказник» та «Стильське відслонення девону»; «Крейдові гори Артема» з унікальними виходами порід крейдового віку.

Окремої уваги заслуговує згадане Стильське відслонення девону, назва якого умовна – це насправді комплекс багатьох відслонень, які охоплюють

значний фрагмент геологічного розрізу. На значній відстані узбережжя р. Мокрої Волновахи, від с. Миколаївки до с. Стили і далі, як по лівому так і по правому її берегах, мальовничо відслонюється в усьому його різноманітті чудовий розріз верхньодевонських та кам'яновугільних відкладів. Річка перетинає тут Південно-Донецький та Сильський грабени. Прямуючи від с. Миколаївка можна послідовно спостерігати породи докембрію (габро із прожилками аплітових рожевих гранітів), аркозові пісковики та осадово-вулканогенні утворення девону, що складають своєрідні горбисті форми рельєфу (Маф-Хая та інші), сірі міцні вапняки турнейського ярусу нижнього карбону із відбитками *Spirifer* sp., *Atrypa* sp. та інші. Покривні базальти та дайко-екструзивні тіла входять до складу спіліто-кератофірової формації і характеризуються значним різноманіттям складу. Базальти та їх похідні відносяться до антонівської світи верхнього девону (D_{3an}). Вони відрізняються чітко відбитою "шаровою" та стовпчастою окремістю, часто спостерігаються лапільні та вулканічні бомби [4, с. 82-93].

Не можна не згадати і Роздольненський геологічний заказник, який є єдиним у межах Донецького кряжу, що має офіційний природоохоронний статус. В 750 м вище місця, де зливаються річки Мала Волноваха і Кальміус, в правому борту Мокрої Волновахи, відслонюються бурі, грубозернисті пісковики долгінської світи верхнього девону (D_{3dl}). Далі, в численних промивинах та бічних ярах, можна бачити невеликі скельні виходи туфобрекчій та туфопісковиків девону. Біля крутої звивини річки, далі на північ, бурі пісковики змінюються пісковиками та гравелітами роздольненської світи (D_{3rz}) з помітною косою верствуватістю. Ще далі на північ, по зоні тектонічного розлому докембрійські рожеві граніти контактують із базальтами антонівської світи (D_{3an}), що складають величні, вражаючі розмірами і формою горби, які височіють на 40-60 м над рівнем води. Лавові покриви містять поряд з іншими пористі, пузирчасті лави зеленувато-сірого кольору, з мигдалинами плагіоклазу, з олівіном та піроксеном [4, с. 82-93].

Крейдові Гори Артема відомі далеко за межами України не тільки завдяки чудовим виходам на поверхню порід верхньої крейди, сірих глин юрського періоду та строкатих відкладів тріасу, але й його сакральній складовій, що важливо для майбутнього геопарку, як осередка розвитку різних видів туризму. У 1624 р. тут, на високому березі р. Сіверського Дінця, був заснований Святогірський Успенський чоловічий монастир.

«Геопарк четвертинних відкладів» з одним з кращих в Україні безперервним розрізом четвертинних субаеральних і морських відкладів у береговій смузі Азовського моря між селами Широкине і Безіменне; «Геопарк Білокузьминські скелі», природничу основу якого та туристичну привабливість визначають геосайти «Білокузьминські скелі» з виходами верхньої крейди, «Старорайський розріз» на лівому березі р. Казений Торець із виходами добре палеонтологічно охарактеризованих відкладів нижньої юри та новорайської світи верхнього тріасу, а також об'єкт європейського рівня «Дружківські скам'янілі дерева», відомий далеко за межами України. Дружківські скам'янілі дерева, визначені як араукарії, представники кам'яновугільного періоду. Деякі

зразки зберегли навіть внутрішню структуру рослин. Це сталося через те, що дерева тисячі років перебували у воді без доступу до повітря, та згодом опинилися під товщею осадових порід.

В межах території герцинід складчастого Донбасу, яка розташована в Луганській області, найбільш перспективними об'єктами, які можуть бути основою створення майбутніх геопарків «Крейдові скелі на р. Айдар», відомі як геологічна пам'ятка «Баранячі лоби», «Королівські скелі» у долині р. Верхне Провалля, які являють собою величні скелі протяжністю більше 1 км в південно-східній частині області, складені пісковиками моспинської світи середнього карбону. Велика потужність пісковиків, чудова збереженість залишків викопних рослин, керівних для мопинської світи середнього карбону, дозволяють вважати цей розріз кращим в Україні [1, с. 10-132].

Важливими геосайтами, розташованими у межиріччі балок Калинової, Гуркова та Лугань є «Відслонення горлівської світи Балка Гуркова», яке розглядається як неостратотип горлівської світи середнього карбону; «Відслонення ісаївської світи Калинове-1», «Відслонення з рештками флори біля с Калинове», «Відслонення авіловської світи Калинове-2», «Відслонення араукаритової світи Калинове-3». Зосереджені на відносно невеликій площі фрагменти стратиграфічного розрізу середнього і верхнього карбону, дають чудову можливість дослідити літологічне різноманіття ісаївської, авіловської та араукаритової світ та дослідити палеонологічні рештки, які містяться в породах цих світ. Для перспективного геопарку, який може бути створеним на цій території пропонується назва «Калинівський геопарк кам'яновугільного періоду».

Враховуючі навіть цю невелику кількість прикладів, свідчить про те, що Україні є що показати, чим похизуватися, а Донецька складчаста споруда є чудовим місцем для створення геопарків та просування геотуризму. Так, можливо зараз нам важко домогтися уваги туристів через те, що ми поки не маємо: «туристичної інфраструктури, нормального транспортного зв'язку, належного рівня готельного сервісу, налагодженої реклами, громадського харчування і навіть підготовленості об'єктів до їх відвідування» [2, с. 354-367]. Та це не привід опускати руки, ми можемо краще. Перш за все треба взятися за збереження навколишнього середовища та геологічних пам'яток природи. Саме цим займається Європейська Асоціація зі збереження геологічної спадщини (ПроГео), створення якої стало визначною подією. Після активізації ПроГео та вступу до неї України, Держгеолслужба для інвентаризації геологічних пам'яток в 1997 р. здійснює проект «Систематизація та опис геологічних пам'яток України, розробка рекомендацій по їх популяризації, використання та охорони» [3, с. 47-49]. Під час його проведення було зібрано багатий фактичний матеріал та були описані об'єкти геологічної спадщини. Та через недостатнє фінансування, на жаль, не вдалось виконати завдання повністю. Але у 2003 р. за завданням «Комплексної програми робіт по науково-методичного забезпечення геологічних досліджень в Україні», здійснена інвентаризація та каталогізація об'єктів та була створена комп'ютерна база даних всіх геологічних пам'яток України. І вже до 2006 р. вийшов гарний,

добре ілюстрований перший том чотиритомника «Геологічні пам'ятки України». Геосайти Донецької та Луганської областей описані та проілюстровані у 4 томі, яким завершено серію видань [1, с. 10-132].

Таким чином, можна зробити висновок, що геотуризм може бути прибутковим для України, адже наші геологічні пам'ятки є унікальними та заслуговують більше міжнародної уваги. Але для початку і ми самі повинні поважати навколишнє середовище, дбати про нього. Треба розуміти, що природа має багато невідновлювальних ресурсів, які наші нащадки вже можуть і не побачити. Тому треба пам'ятати, що все починається з нас самих.

Список використаних джерел:

1. Геологічні пам'ятки України. Geological landmarks of Ukraine. Колектив авторів, у 4 томах, укр. та англ. мовами, Київ, 2011. – Том IV. – 280 с.
2. Манюк В.В. Проблема збереження геологічних пам'яток природи Дніпропетровщини для краєзнавства та потреб туризму // Туристично-краєзнавчі дослідження. – Зб. наук. праць, вип. 2. – Федерація профспілок України, інститут туризму. – К.: ЧП Кармаліта, 1999. – С. 354-367.
3. Манюк В.В. Исторический обзор изучения геологического наследия в Украине // Материалы Рабочего совещания Российской группы ProGEO, Миасс, 2007. – С. 47-49.
4. Манюк В.В. Геологічні дослідження в Запорізькій і Донецькій областях з метою обстеження, інвентаризації і подальшого збереження геологічних пам'яток природи // Зб. наук. праць до 75-річчя професора О.П. Фісуненко. – Луганськ: Альма-Матер, 2006. – С. 82-93.